

DE MUNTKLAPPER

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE vzw
Koninklijke Vereniging

Driemaandelijks tijdschrift

- 86 -

april-mei-juni 2015

1 pysa 1882 Zanzibar

Zanzibar, 1 pysa AH1299 (AD1882)

Vz: de tekst الله سلطان سعيد بن برغش بن سلطان حفظه (moge Allah sultan Said bin Barghash bin Sultan beschermen) binnen een krans van kruidnagelblad; boven links en rechts twee kruidnagelblaadjes

Kz: de balans van de gerechtigheid met middenin het jaartal: ١٢٩٩ (1299) binnen een krans van kruidnagelblad

Koper Ø 25,4 mm, 6,48 g, gladde rand, 23.324.000 ex. geslagen te Brussel

Zanzibar

Zanzibar is een eiland (1554 km²) op 25 km voor de kust van Tanzania in de Indische Oceaan, en is samen met het kleinere eiland Pemba een semi-autonoom deel ervan met als hoofdstad Zanzibar-City. Deze heeft een historische binnenstad, Stone Town genoemd. Zanzibar heeft 1 miljoen inwoners. Het belangrijkste exportproduct is kruidnagel, naast andere specerijen. Daarom wordt Zanzibar in het Engels ook wel het Isle of Cloves (Kruidnageleiland) genoemd.

Het behoorde vroeger tot Brits Oost-Afrika en werd onafhankelijk in 1963 als sultanaat Zanzibar en Pemba. Op 12 januari 1964 vond een bloedige revolutie plaats die een einde maakte aan het regime van de sultans en werd het een republiek. In april 1964 werd Zanzibar en Pemba verenigd met het vasteland Tanganyika tot een federale republiek. Dat kreeg dan de naam Tanzania, dat een samentrekking is van Tanganyika en Zanzibar.

De oorspronkelijke taal van Oost-Afrika is het Swahili. Dit is in feite de taal van Zanzibar die zich verspreidde over gans Oost-Afrika, via Kenya, Tanzania en Oeganda tot in Katanga. Ze wordt vandaag gesproken door ongeveer 50 miljoen mensen (dubbel zoveel als het Nederlands). De taal werd enorm beïnvloed door het Arabisch van de Arabische slavenhandelaars. Oorspronkelijk werd ze ook geschreven met Arabische letters wat de tekst op deze munt verklaart. Later hebben Duitse en Britse missionarissen een transcriptie gemaakt naar het Latijns alfabet, waarmee het vandaag geschreven wordt.

Door de enorme Arabische invloed zijn meer dan 99 % van de mensen in Zanzibar moslim. Een kleine minderheid is christelijk. Dat verklaart ook het islamitische jaartal op de munten.

Zicht op Zanzibar, rechts het paleis van de sultan

Zanzibar in de 19de eeuw

Zanzibar was in de oudheid reeds bekend als handelspost in de Indische Oceaan maar onbekend in het westen. De Portugezen ontdekten het op hun weg naar Indië en veroverden het in 1503 tot het in 1698 overgedragen werd aan het Arabisch sultanaat Oman (ook gekend als sultanaat Muskaat).

Zanzibar was zo belangrijk dat in 1840 de sultan van Oman, Said bin Sultan (1790-1856), zijn troon verplaatste van Oman naar Zanzibar. Hij was een telg van de Al-Busaiddynastie die in 1744 gesticht werd door de imam van Oman Ahmad bin Said (1710-1783), die het land bevrijdde van de Perzische bezetting. Bij de dood van Said bin Sultan in 1856 forceerden de Britten, onder het motto “verdeel en heers”, de opsplitsing van Oman en Zanzibar in twee aparte sultanaten met twee van zijn zonen als sultan (hij had 36 kinderen). Thuwaini bin Said werd sultan van Oman en Majid bin Said sultan van Zanzibar maar dat laatste werd betwist door een jongere broer Barghash bin Said in een korte oorlog in 1859 die in zijn nadeel uitdraaide zodat hij moest vertrekken in ballingschap. Bij de dood van Majid in 1870 werd Barghash dan toch sultan en regeerde tot zijn dood in 1888.

Sultan Barghash bin Said (1837-88)

Barghash bin Said had in ballingschap een tijdje in Indië geleefd en was de eerste om buiten de sultanaten van Oman en Zanzibar te reizen en te leren over de nieuwe moderne industrie en cultuur. Onder zijn bewind werd een groot deel van de infrastructuur van Stone Town gebouwd of gemoderniseerd. Wegen, parken, ziekenhuizen, waterleiding en publieke baden werden gebouwd of aangelegd. Hij was ook de eerste om munten te laten slaan voor zijn sultanaat.

Tegen het einde van zijn bewind moest Barghash de neergang van zijn sultanaat aanzien. Duitsland kreeg op de Conferentie van Berlijn in 1884-85 het oosten van Afrika toegewezen en begon overeenkomsten te sluiten op het vasteland en liet zijn oog uiteraard ook op Zanzibar vallen. In 1885 riep het Duitse keizerrijk een protectoraat uit over Zanzibar, maar reeds in 1890 werd het overgedragen aan de Britten in ruil voor het strategisch gelegen Noordzee-eiland Helgoland. Zo werd Zanzibar een protectoraat van Groot-Brittannië maar de sultans bleven toch op de troon zitten, maar dus onder Britse controle.

Zanzibar, centrum van de slavenhandel

Slavernij bestaat reeds van in de oudheid: de Grieken en Romeinen maakten er al op grote schaal gebruik van. De Arabische slavenhandel in Afrika begon in de 6de eeuw en bereikte een hoogtepunt in de 18de en 19de eeuw met de bloei van het sultanaat Oman en als centrum Zanzibar. De naam Zanzibar is trouwens afgeleid van Zinj-el-Barr wat “Land van de Zwarte Mannen” betekent. Het had een zeer grote slavenmarkt, Mkunazini genoemd, in het centrum van Stone Town, en de sultan haalde een groot deel van zijn rijkdom uit de handel van het Zwarte Goud. In de 19de eeuw werden zowat 10.000 slaven per jaar uit Centraal-Afrika gehaald. Rond 1850 was de verkoopprijs van een gezonde mannelijke slaaf op de slavenmarkt van Zanzibar 10-15 Maria-Theresiatalers. In 1870 werd door de Britse consul gerapporteerd dat de prijs van een slaaf in Centraal-Afrika gezakt was tot 1 Maria-Theresiataler. Ze werden met de Arabische dhows naar Oman en de landen van de Perzische golf gebracht en daar verkocht voor ongeveer 100 Maria-Theresiatalers. Er werd weinig of geen aandacht besteed aan de gezondheid van de slaven en slecht 1/3 bereikte levend het doel.

De meest bekende Arabische slavenhandelaar in Zanzibar was Tippu Tip. Hij leidde gedurende 12 jaar vele expedities naar Centraal-Afrika om te handelen in slaven en ivoor. Hij begon met niets en vergaarde fortuin; zo bezat hij in 1870 12 kruidnagelplantages in Zanzibar met 10.000 slaven. Hij onderhield goede relaties met de Europeanen en ontmoette en hielp zelfs Henry Morton Stanley.

Tippu Tip (1837-1905)

De Britten probeerden meermaals de export van slaven van Zanzibar te stoppen maar sloten hun ogen voor de import van slaven van Centraal-Afrika om te werken op de kruidnagelplantages van Zanzibar. Sultan Barghash bin Said liet uiteindelijk onder Britse druk in 1870 de slavenmarkt van Mkunazini sluiten maar de slaven die er reeds waren bleven slaven. De slavernij in Zanzibar stopte uiteindelijk volledig in 1911 onder sultan Khalifa bin Harub bin Thuwaini (1879-1960).

De munten van Zanzibar

Deze munten werden besteld te Brussel door sultan Barghash bin Said bin Sultan die blijkbaar en begrijpelijk verveeld was dat zijn naam foutiefelijk geschreven was op de munten als “sultan Said bin Barghash bin Sultan”. “Bin” betekent “zoon van” in het Arabisch/Swahili en sultan Barghash was immers de zoon van sultan Said en niet omgekeerd.

De munten werden geslagen in de jaren 1883 tot 1891 door de Koninklijke Munt te Brussel, allen met hetzelfde jaartal AH1299, dus tot enkele jaren na de dood van sultan Barghash. Daar werd ook een zilveren ryal en een gouden 5 ryal geslagen. Er werden ook nog proefslagen gemaakt van 2,5 ryal in goud, ½ ryal en ¼ ryal in zilver, maar deze kwamen nooit in de circulatie. De munten werden gegraveerd door Leopold Wiener.

De pisa was gelijk aan de ¼ anna van Brits Indië die in Zanzibar veelvuldig circuleerde. De afbeelding van de balans werd trouwens overgenomen van deze Indische munten. De ryal had hetzelfde gewicht en gehalte als de Amerikaanse trade dollar en de 5 ryal als het Amerikaanse 5 dollarstuk, die beiden door Zanzibar gebruikt werden voor internationale transacties. Door deze uiteenlopende gelijkstellingen had de ryal een waarde van 136 pisa, een nogal bizarre waarde.

Zanzibar, 1 ryal AH1299 (AD1882)

Vz: tekst identiek met de 1 pisa 1882; boven en onderaan vier kruidnagelblaadjes

Kz: de tekst ريال سكة سعيدية ١٢٩٩ عام (1 ryal Saidiaanse munt jaar 1299); boven en onderaan drie kruidnagelblaadjes

Zilver 900 ‰, Ø 38,1 mm, 27,2 g, kartelrand, 60.000 ex. geslagen te Brussel

Zanzibar, 5 ryal AH1299 (AD1882)

Vz en kz: identiek aan de 1 ryal maar met waarde aanduiding 5 i.p.v. 1

Goud 900 ‰, Ø 22,1 mm, 8,36 g, kartelrand, 2.000 ex. geslagen te Brussel

Blijkbaar had de sultan er genoeg van dat zijn naam verkeerd geschreven was en de volgende uitgave van de pysa in 1887 had slechts de benaming “Zanzibar” op de voorzijde die hij liet slaan door de Heaton Mint te Birmingham.

Zanzibar, 1 pysa AH1304 (AD1887)

Vz: de tekst زنجبارا (Zanjibara) binnen een krans van kruidnagelblad

Kz: de balans van de gerechtigheid met middenin het jaartal: ١٣٠٤ (1304) binnen een krans van kruidnagelblad

Koper Ø 26,2 mm, 6,50 g, gladde rand, 627.000 ex. geslagen te Birmingham

Er is enige verwarring over de slagaantallen. Sommige bronnen vermelden dat deze laatste munt ook te Brussel geslagen zou zijn vanaf 1887 ter vervanging van de eerste pysa, die dus veel minder zou geslagen zijn en deze laatste veel meer. In de Koninklijke Munt zijn daar echter geen geschreven bewijzen voor te vinden. Ze hebben trouwens wel de stempels van de eerste pysa maar niet van de tweede. Ook vermeld James Sweeny in zijn boek over de Birmingham Mint dat deze munt daar geslagen werd.

Vandaag zijn de 2 soorten pysa-stukken gemakkelijk te vinden voor lage prijzen maar de 1 ryal is zeer prijzig en de 5 ryal onvindbaar of onbetaalbaar. Opgepast: van de 1 ryal-stukken bestaan er ook valse gegoten exemplaren. Zie Forgery Network.

Bibliografie

Tim J. Browder, *Zanzibar coinage*, in *Numismatic Scrapbook Magazine*, vol. 27, sept. 1961 pp. 2530-2535.

James O. Sweeny, *A numismatic history of the Birmingham Mint*, 1981.

Didier Vanoverbeek, *Zanzibar, de muntslag voor het buitenland te Brussel*, Munt-Info 28, juni 2002 pp. 8-9.

Didier Vanoverbeek, *Van Arenberg tot Zanzibar, buitenlandse muntslag in Brussel (1785-2013)*, EGMP-jaarboek 2013, XXXII Zanzibar, pp. 191-194.

Wikipedia, *Sultanaat Zanzibar*, http://nl.wikipedia.org/wiki/Sultanaat_Zanzibar

Wikipedia, *Barghash bin Said of Zanzibar*, http://en.wikipedia.org/wiki/Barghash_bin_Said_of_Zanzibar

Wikipedia, *Slavernij*, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Slavernij>

Wikipedia, *Arab slave trade*, http://en.wikipedia.org/wiki/Arab_slave_trade

Wikipedia, *Tippu Tip*, http://en.wikipedia.org/wiki/Tippu_Tip

Wikipedia, *Pysa*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Pysa>

Wikipedia, *Zanzibari ryal*, http://en.wikipedia.org/wiki/Zanzibari_ryal

Forgery Network, <http://www.forgerynetwork.com>

Leopold Verbist